

малого та середнього бізнесу через державні програми гарантування кредитів та стимулювання експорту [3].

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що Державний бюджет України є ключовим інструментом фінансового планування та прогнозування. Він забезпечує акумулювання і розподіл фінансових ресурсів, дає змогу реалізовувати стратегічні цілі держави та підтримувати макроекономічну стабільність навіть в умовах зовнішніх викликів. Аналіз статистичних даних свідчить про зростання доходів і видатків бюджету, а також про необхідність залучення зовнішнього фінансування для покриття дефіциту. Водночас ефективне бюджетне планування сприяє сталому розвитку економіки, соціальному захисту населення та підвищенню фінансової стійкості держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маркуц Ю. І. Формування державного бюджету в розвинутих країнах світу та в Україні. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11(466). С. 222–227.
2. Портал «Бюджет для громадян». URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2025).
3. Міністерство Фінансів України. Аналітичні матеріали. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 25.04.2025).

Кошіль М. О.

здобувач вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Львівського національного університету імені Івана Франка

Яворовський С. М.

аспірант, кафедра фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах трансформації економіки України та загроз, зумовлених воєнними діями, проблема захисту бізнесу набула особливої актуальності. Одним із найнебезпечніших викликів для вітчизняного підприємництва є рейдерство – протиправне захоплення підприємств або їх майна з використанням прогалин у законодавстві, корупційних зв'язків або навіть фізичного втручання. Це явище негативно впливає на інвестиційний клімат, руйнує довіру до державних інституцій, порушує принцип недоторканності приватної власності та дестабілізує економіку загалом.

Рейдерські атаки в Україні часто набувають гібридного характеру, поєднуючи юридичні, економічні та адміністративні інструменти впливу. Водночас окремі галузі, зокрема аграрний, будівельний та промисловий сектори, виявляються найбільш вразливими. В умовах воєнного стану ризики рейдерських захоплень зросли через ослаблення контролю за реєстрами, правову невизначеність та загальну дестабілізацію господарського середовища.

Проблематика рейдерства в Україні є предметом дослідження багатьох науковців, серед яких варто зазначити праці О. Гончарука, І. Лубенця, Т. Бочкової, О. Галицького, Ю. Желюка, які аналізують як правові, так і практичні аспекти протидії цьому явищу.

Рейдерством називають ситуацію, в якій одна компанія намагається заволодіти іншою компанією без схвалення цього дирекцією компанії-цілі, тобто відбувається поглинання компанії проти волі її керівництва і ради директорів.

Існує кілька факторів, які сприяють виникненню в Україні явища рейдерства. Однією з основних причин є недосконалість законодавчої бази, зокрема наявність прогалин у правових нормах, які рейдери можуть використовувати для здійснення атак. У своїх дослідженнях науковці по-різному визначають причини виникнення рейдерства, наводячи різну кількість факторів. З огляду на постійні зміни в країні та еволюцію суспільно-економічних процесів вказати точний перелік причин складно, адже вони можуть змінюватися з часом.

Однією з головних причин поширення рейдерства є його висока економічна ефективність для зловмисників. Здійснюючи захоплення, рейдери зазвичай витрачають у 10–20 разів менше, ніж фактична ринкова вартість активів підприємства, яке є об'єктом атаки. Саме це і дає суттєву вигоду і в цьому полягає економічна основа рейдерства.

Серед основних видів рейдерських атак виокремлюють так зване біле, сіре та чорне рейдерство. Біле рейдерство здійснюється на межі правового поля через використання недоліків законодавства. Чорне рейдерство передбачає відверто злочинні методи, як-от підробка документів та застосування силового тиску. Сіре рейдерство поєднує елементи обох підходів і часто є найпоширенішим у вітчизняній практиці.

Типовий алгоритм рейдерського захоплення передбачає кілька основних етапів: збирання інформації про об'єкт, вибір найефективнішої рейдерської схеми, планування стратегії атаки, реалізацію рейдерських дій, а також юридичне закріплення змін у реєстрах. Такий підхід дає змогу агресорам мінімізувати ризики та максимізувати свої прибутки від захоплення бізнесу.

В Україні рейдерські захоплення найчастіше спрямовані на підприємства, які володіють ліквідними активами, цінною нерухомістю або займають стратегічне положення в економіці. Особливо вразливими до таких атак є такі галузі:

- аграрний сектор;
- нерухомість і будівництво;
- промислові підприємства.

Найбільш вразливими до рейдерства залишаються підприємства аграрного сектору, промисловості та сфери нерухомості, що зумовлено як цінністю їх активів, так і структурними прогалинами у захисті майнових прав. Особливо небезпечною є тенденція до зростання кількості рейдерських атак у сільському господарстві, де поширеними залишаються як корпоративне, так і земельне рейдерство.

Практика протидії рейдерським захопленням в Україні засвідчує, що не існує універсального способу захисту підприємства від таких атак. Водночас своєчасне впровадження комплексу превентивних заходів, з урахуванням специфіки компанії, її структури, галузі та фінансового стану, значно підвищує ймовірність збереження корпоративного контролю та захисту активів.

Якщо ж керівництво усвідомило, що рейдерська атака на підприємство вже здійснюється, перелік заходів захисту має бути іншим.

Якщо керівництво підприємства виявляє ознаки підготовки або реалізації рейдерської атаки, необхідно негайно вживати низку заходів, спрямованих на збереження контролю над компанією та недопущення втрати активів. Зволікання або недооцінка загрози у подібних ситуаціях лише сприяє активізації дій рейдерів та ускладнює подальший правовий захист.

Основні антикризові заходи захисту підприємства в умовах загрози рейдерської атаки включають:

1. Аналіз загрози – передбачає визначення замовника, цілей атаки, методів, ресурсів та ймовірного сценарію розвитку подій.
2. Звернення до правоохоронців – передбачає подання заяви про можливе правопорушення, а також фіксацію фактів підготовки або реалізації рейдерської атаки.
3. Проведення переговорів – включає виявлення можливостей мирного врегулювання конфлікту та зниження ризиків його ескалації.
4. Стратегія правового протистояння – полягає у розробці плану юридичного захисту та реагування на спроби незаконного втручання.
5. Блокування реєстраційних дій – передбачає отримання актуальних виписок і блокування корпоративних прав у реєстрах.
6. Контроль за діями акціонерів – полягає у виявленні та запобіганні несанкціонованим зборам або змінам у структурі власності.
7. Викуп часток у міноритаріїв – означає посилення контролю за підприємством шляхом консолідації корпоративних прав.
8. Формування «тривожного пакету» документів – передбачає завчасну підготовку комплексу юридично значущих документів на випадок конфлікту.
9. Перевірка фізичної безпеки керівництва та приміщень – спрямована на унеможливлення створення компромату або використання силового тиску.
10. Фінансова стабілізація – полягає в усуненні заборгованостей та недопущенні втрати контролю через викуп боргів рейдерами.

Ефективна протидія рейдерству можлива лише за умови поєднання зусиль: з боку підприємств – через створення внутрішньої системи захисту, з боку держави – через вдосконалення законодавства, підвищення прозорості судової системи, посилення контролю за діями реєстраторів та нотаріусів. Рейдерство – це не лише виклик для конкретного бізнесу, а й загроза національній економіці, що підриває довіру до приватної власності, знижує інвестиційну привабливість і ускладнює економічне відновлення країни в умовах війни. Саме тому комплексна, завчасна і системна протидія рейдерським загрозам має бути однією з ключових стратегій економічної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крупка М., Яструбецька Л. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 319 с.
2. Ружинська Н. О. Рейдерські захоплення підприємств: уникнення та протистояння. 2022. С. 84–86.
3. Сабєцька Т. І. Механізми протидії рейдерству як складова формування стратегії економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8.

URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/60.pdf (дата звернення: 30.04.2025).

4. Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в Україні в умовах гібридних загроз: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 369 с.

5. Яструбецька Л. С. Особливості організації рейдерських захоплень підприємств в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. С. 1107–1112.

Козлов В. П.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів і банківської справи

Донецького національного університету імені Василя Стуса

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У БОРОТБІ З УХИЛЕННЯМ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

Вступ. Ухилення платників податків від виконання своїх обов'язків перед державою щодо сплати податкових платежів веде до негативних наслідків для економіки країни загалом. Державний бюджет, місцеві бюджети недоотримують належні їм кошти, що може призвести до невиконання державою своїх соціальних зобов'язань, скорочення обсягів витрат на оборону та до обмеження конкуренції через знаходження суб'єктів у нерівних економічних умовах. Враховуючи агресію росії, питання удосконалення податкової політики у сфері боротьби з порушеннями в галузі оподаткування стають ще більш актуальними.

Мета роботи – визначення напрямів удосконалення податкової політики у боротьбі з ухиленням від оподаткування в Україні.

Основна частина. Податки виступають одним з основних джерел поповнення Державного бюджету, який забезпечує виконання цілей та завдань держави, оборону та економічну безпеку країни. У 2022–2024 рр. податкові надходження становили приблизно 45–53 % доходів Державного бюджету України [1]. До 2022 р. частка податкових надходжень у доходах бюджету була значно вища – понад 85 %. Основною причиною скорочення частки податків у доходах бюджету в останні роки є зменшення економіки країни у зв'язку з війною. Однак у цих умовах велику роль відіграє удосконалення податкової політики з метою ефективного використання наявних ресурсів, запобігання виникненню суспільно небезпечних явищ у сфері оподаткування.

Таким небезпечним явищем є ухилення від оподаткування, тобто зменшення платниками податків своїх фіскальних обов'язків перед державою забороненими законом способами. Ухилення від оподаткування призводить не тільки до недоотримання доходів бюджетами, а і до спотворення економічних відносин, викривлення ділового клімату, розширення корупції, що заважає країні успішно розвиватися.

До основних чинників порушення платниками своїх обов'язків щодо сплати податків належать: високий рівень податкового навантаження, складне і нестабільне податкове законодавство, нераціональна структура оподаткування, низький рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплати податків, високий рівень корупції у країні.